

УДК342.97

Вікторія Чернописька

Національний університет “Львівська політехніка”,

доктор юридичних наук,

доцент кафедри

цивільного права та процесу

Навчально-наукового інституту

права, психології та інноваційної освіти

Vika_Ch07@ukr.net

ORCID : 0000-0002-3230-5971

Марта Малиш

Національний університет “Львівська політехніка”,

студентка Навчально-наукового інституту

права, психології та інноваційної освіти

malyshm@i.ua

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ

<http://doi.org/10.23939/law2022.35.251>

© Чернописька В., Малиш М., 2022

Узагальнено наукові погляди на поняття адміністративно-правових гарантій волонтерської діяльності релігійних організацій в Україні, визначено проблеми формування та реалізації цих гарантій. Окреслено мету адміністративно-правового забезпечення волонтерської діяльності в Україні, яка проявляється у: створенні належних умов для функціонування волонтерської діяльності; розробці належної нормативно-правової бази; контролі та нагляді за дотриманням волонтерами, волонтерськими організаціями та організаціями і установами, що залучають до своєї діяльності волонтерів, законодавства та притягнення винних до відповідальності.

Висновується, що волонтерський рух є важливою складовою громадянського суспільства і головної рушійної сили реформування держави. Проте в Україні законодавча база, яка регулює волонтерську діяльність, є недосконалою та потребує внесення змін до деяких законодавчих актів України, зокрема щодо питань забезпечення національної безпеки і оборони.

Ключові слова: релігійні організації, адміністративно-правові гарантії, волонтер; волонтерська діяльність, волонтерський рух, правове забезпечення, Закон України “Про волонтерську діяльність”, права волонтера; обов’язки волонтера.

Постановка проблеми. Сучасний стан в Україні обумовлює виклики всьому громадянському суспільству до спритності та національної консолідації. Важливу роль у цьому процесі відіграє сектор громадянського суспільства, представлений волонтерським рухом. Криза в країні часто призводить до появи нових ідей, запуску якихось невидимих благодійних організацій та появи всіх

прихованих проблем, які довго приховували соціальну структуру несформованого українського суспільства. Завдяки цьому волонтерський рух в Україні сьогодні пробудив націю, а точніше став індикатором кардинальних змін у соціальній структурі українського суспільства.

У реаліях війни та соціальної нестабільності українського суспільства значно зросла потреба у волонтерстві. Зусиль держави та фінансових вкладень для її вирішення недостатньо, тому держава та її організації потребують допомоги людей, які хочуть виконувати відповідну благодійницьку діяльність. Нині волонтери забезпечують українську армію такими ресурсами та послугами, як: медикаменти; лікування; безпілотні літальні апарати; техніка; ремонт техніки (автомобілів, бойових машин, літаків); ремонт будівель; модернізація озброєння (приціли, тепловізори, прилади нічного бачення тощо); доставка іноземної продукції; засобів індивідуального захисту; одягу (уніформа); зимового спорядження; продуктів харчування; беруть ініціативність в обміні полоненими тощо.

Аналіз дослідження проблеми. Під час підготовки статті було використано праці вчених, які досліджували правові гарантії діяльності релігійних організацій загалом і адміністративно-правові зокрема, а саме: В. Авер'янова, Ю. Битяка, А. Денисова, М. Кравцова, І. Личенко, Т. Минки, В. Настюка, Д. Приймаченко, В. Чернописької, Л. Ярмол та ін. Безпосередньо різні аспекти волонтерської діяльності розглядалися в наукових розвідках З. Бондаренка, І. Юрченка, К. Сидоренка, В. Голуб, М. Ольховського та інших. Безумовно їхні наукові напрацювання та теоретичні положення стали науково-теоретичним підґрунтям становлення й розвитку як волонтерського руху, так і правового інституту волонтерської діяльності. Водночас умови війни, соціальні проблеми, адаптація до міжнародно-правових стандартів прийняття нових нормативно-правових актів та внесення змін до чинного законодавства щодо волонтерської діяльності зумовлюють переосмислення низки проблем у цій сфері.

Метою статті є комплексний аналіз адміністративно-правових гарантій волонтерської діяльності релігійних організацій в Україні, визначення проблем формування та реалізації цих гарантій.

Виклад основного матеріалу. В Україні волонтерство офіційно було визнано Постановою Кабінету Міністрів від 10.12.2003 р. № 1895 “Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг”. Зазначена вище постанова, відповідно до Постанови КМУ від 06.07.2011 р. № 711, втратила чинність з огляду на ухвалення Верховною Радою України Закону “Про волонтерську діяльність” від 19.04.2011 р. № 3236-VI [1], який є основним законодавчим актом, що регулює волонтерську діяльність. У цьому законі визначено, що волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Також визначені принципи, на яких ґрунтується волонтерська діяльність, а саме: законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості [1].

Законодавчо закріплені основні напрями волонтерської діяльності, серед яких виділено: надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, що потребують соціальної реабілітації; здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги; надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного походження, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам злочинів, біженцям, внутрішньо переміщеним особам; надання допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів; проведення заходів, пов'язаних із охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання; сприяння

проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних із організацією масових спортивних, культурних та інших видовищних і громадських заходів; надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного походження; надання волонтерської допомоги Збройним силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції; сприяння уповноваженому органу з питань пробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи; надання волонтерської допомоги за іншими напрямками, не забороненими законодавством [1].

Необхідно зазначити, що законодавством встановлено обмеження для осіб віком від 14 до 18 років, яке полягає у забороні займатися волонтерською діяльністю за напрямками надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного походження та надання волонтерської допомоги Збройним силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, а також надання волонтерської допомоги у медичних закладах [2, с. 28].

Зазначеним законом закріплені права волонтерів, які полягають у належних умовах здійснення волонтерської діяльності, зокрема отримання достовірної, точної та повної інформації про порядок та умови провадження волонтерської діяльності, забезпечення спеціальними засобами захисту, спорядженням та обладнанням; зарахування часу здійснення волонтерської діяльності до навчально-виробничої практики в разі її проходження за напрямом, що відповідає отримуваній спеціальності, за згодою навчального закладу; відшкодування витрат, пов'язаних зі здійсненням волонтерської діяльності, передбачених ст. 11 цього закону; інші права, передбачені договором про провадження волонтерської діяльності та законодавством [1].

На волонтерів покладаються обов'язки, які також регулюються Законом України “Про волонтерську діяльність”, які полягають у тому, що волонтер зобов'язаний: сумлінно та своєчасно виконувати обов'язки, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності; у випадках, визначених законодавством, проходити медичний огляд та надавати довідку про стан здоров'я; у разі необхідності проходити подальшу підготовку (перепідготовку); не допускати дій і вчинків, які можуть негативно вплинути на репутацію волонтера, організації чи установи, на базі якої провадиться волонтерська діяльність; дотримуватися правового режиму інформації з обмеженим доступом; у разі укладення договору про провадження волонтерської діяльності та одностороннього розірвання договору з ініціативи волонтера відшкодувати прямі збитки, завдані ним, якщо це передбачено договором; відшкодувати майнову шкоду, заподіяну внаслідок здійснення ним волонтерської діяльності, відповідно до закону [1].

У Законі України “Про волонтерську діяльність” також закріплені гарантії для осіб, які займаються волонтерською діяльністю, що полягають у виплаті одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичних операцій, бойових дій та збройних конфліктів. Відшкодування витрат, пов'язаних із наданням волонтерської допомоги, волонтерам для провадження волонтерської діяльності можуть бути відшкодовані витрати на відрядження на території України та за кордон у межах норм відшкодування витрат на відрядження, встановлених для державних службовців і працівників підприємств, установ та організацій, що повністю або частково утримуються (фінансуються) за бюджетні кошти. Також у законі передбачена відповідальність за порушення законодавства у сфері волонтерської діяльності [3, с. 117].

Після анексії Криму і початку війни у Донецькій та Луганській областях волонтерство піднялось на найвищий рівень розвитку за весь час незалежності України. Основним напрямом діяльності волонтерів стала допомога українській армії, пораненим і постраждалим від військових дій. Тоді як до 2014 р. найактуальнішими напрямками діяльності були допомога соціально незахищеним групам населення та благоустрій громадського простору [3, с. 121]. Відтак кульмінаційним моментом для розвитку волонтерської діяльності в Україні став кінець 2013–початок 2014 р. – Революція Гідності та ескалація війни на східних теренах держави. Означені події слугували також поштовхом до прийняття нових законів, внесення змін та поправок до існуючих нормативно-правових актів, які регулюють волонтерську діяльність.

Прийняття Закону України “Про волонтерську діяльність” свідчить про визнання державою волонтерського руху як підвалини громадянського суспільства, виводить його на якісно новий рівень, посилює законодавчу базу щодо організації діяльності волонтерів, адже волонтери є особами, яким пересічні громадяни довіряють найбільше.

На сьогодні у волонтерській діяльності активно задіяні релігійні організації, так Українська Греко-Католицька Церква надає притулок людям, що змушені втікати від війни, яку веде Росія проти України. Розселенням біженців в УГКЦ займається мережа благодійних організацій Церкви “Карітас” у Волинській, Хмельницькій, Тернопільській, Львівській та Івано-Франківській областях. Карітас України обраний членом Виконавчої Ради Карітасу Європи, а також членом представницької Ради Карітасу Інтернаціоналіс. Співробітники Карітасу належать до різних комітетів Карітасу Європи – це потужна мережа організацій Карітасу на європейському континенті. Наразі вона налічує 49 організацій, які діють у 46 європейських країнах.

На початку нового тисячоліття волонтерство є невід’ємною частиною громадянського суспільства. Волонтерський рух є втіленням декларації ООН про те, що “ми, люди”, можемо змінити світ на конкретні та ефективні дії. Ця декларація підтримує право всіх жінок, чоловіків і дітей на вільні та добровільні об’єднання без дискримінації за ознакою культури чи етнічного походження, релігії, віку, статі, фізичного, соціального чи економічного стану. Усі люди у світі повинні мати право вільно інвестувати свій час, талант і енергію на благо інших або спільноти, в індивідуальну чи командну роботу, не очікуючи фінансової винагороди [4, с. 7].

Беручи до уваги основні права і свободи людини, проголошені Загальною декларацією прав людини, принципи волонтерства, а також обов’язки волонтерів і організацій, в яких вони працюють, Міжнародна рада директорів закликала всіх волонтерів висловити свою впевненість у волонтерстві для творчої сили і моделювання [5, с. 25]. Карітас Інтернаціоналіс звернувся до глав держав і урядів країн із такими пропозиціями:

- об’єднати всі сектори для спільної роботи, щоб створити сильні та ефективні місцеві волонтерські центри як координаційні центри волонтерського руху;
- уряд гарантувати право людини на волонтерство, усунути всі юридичні перешкоди в країні, залучити волонтерів до їх діяльності, надати ресурси громадським організаціям для сприяння та підтримки ефективної мобілізації волонтерів та управління волонтерством;
- компанія заохочує своїх співробітників до волонтерської діяльності на користь місцевих громад та забезпечення кадрових і фінансових ресурсів для розвитку відповідних інфраструктурних організацій;
- публікація історій волонтерів та освіта громадськості щодо волонтерства, щоб залучити більше людей до волонтерського руху;
- заохочувати та сприяти залученню людей різного віку до волонтерської діяльності, надаючи можливості дізнатися про волонтерство через спеціальні освітні програми та курси;
- релігійні організації, які пояснюють волонтерство як відповідь на духовне покликання кожного служити;

- органам державної влади створити сприятливе організаційне середовище для волонтерів та забезпечити людські та фінансові ресурси, необхідні для ефективної участі волонтерів [7, с. 46].

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що найбільш значущим результатом Революції Гідності, крім усвідомлення українцями необхідності побудови національної держави, стало виникнення волонтерського руху – важливої складової громадянського суспільства і головної рушійної сили реформування держави. Але в Україні законодавча база, яка регулює волонтерську діяльність, є недосконалою та потребує внесення змін до деяких законодавчих актів України, зокрема щодо питань забезпечення національної безпеки і оборони.

Перспективою подальших розвідок цієї проблематики є, на нашу думку, дослідження теоретичних аспектів волонтерської діяльності релігійних організацій щодо посилення обороноздатності держави в умовах теперішньої війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про волонтерську діяльність : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 20.05.2022 р.).
2. Матяш В. І. Серцем покликані до милосердя: волонтерський рух в Україні та світі: Інформаційні матеріали для написання рефератів. Полтава, 2014. 36 с.
3. Сірко В. С. Аналіз суб'єктів забезпечення адміністративно-правового регулювання волонтерської діяльності в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 2. С. 117–121.
4. Дементов В. О. Роль громадських організацій у соціальному забезпеченні: український та зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми державного управління*. 2008. № 2 (34). С. 1–7.
5. Горелов Д. М., Корнієвський О. А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2015. 36 с.
6. Ольховський М. А. Загальна характеристика адміністративно-правового статусу волонтерських організацій в Україні. *Публічне право*. 2016. № 1 (21). С. 313–320.
7. Бондаренко А., Вдовцов Ю. Посібник по роботі з волонтерами. Київ, 2021. 164 с.

REFERENCES

1. *Pro volunteersku diialnist : Zakon Ukrainy*. [Law of Ukraine “On Volunteering”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (Accessed: 20.05.2022 p.) [in Ukrainian].
2. Matiash, V. I. (2014). *Sertsem poklykani do myloserdia: volunteerskyi rukh v Ukraini ta sviti*. [Called to mercy by heart: volunteer movement in Ukraine and the world]. Informatsiini materialy dlia napysannia referativ. Poltava. 36 p.
3. Sirko, V. S. (2017). *Analiz subiektiv zabezpechennia administratyvno-pravovoho rehuliuвання volunteerskoi diialnosti v Ukraini*. [Analysis of entities providing administrative and legal regulation of volunteer activity in Ukraine]. *Pivdenoukrainskyi pravnychy chasopys*. No. 2. P. 117–121.
4. Dementov, V. O. (2008). *Rol hromadskykh orhanizatsii u sotsialnomu zabezpechenni: ukrainskyi ta zarubizhnyi dosvid*. [The role of public organizations in social security: Ukrainian and foreign experience]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. No. 2 (34). P. 1–7.
5. Horielov, D. M., Korniiievskiy, O. A. (2015). *Volonterskyi rukh: svitovyi dosvid ta ukrainski hromadianski praktyky: analit. dop.* [Volunteer movement: world experience and Ukrainian civil practices: analytical report]. Kyiv : NISD. 36 p.
6. Olkhovskiy, M. A. (2016). *Zahalna kharakterystyka administratyvno-pravovoho statusu volunteerskykh orhanizatsii v Ukraini*. [General characteristics of the administrative and legal status of volunteer organizations in Ukraine]. *Publichne pravo*. No. 1 (21). P. 313–320.
7. Bondarenko, A., Vdovtsov, Yu. (2021). *Posibnyk po roboti z volonteramy*. [Manual for working with volunteers]. Kyiv. 164 p.

Дата надходження: 20.06.2022 р.

Victoriya Chornopyska

Lviv Polytechnic National University,
Sc.D.

Department of Civil Law and Procedure
Institute law, psychology and innovative education

Vika_Ch07@ukr.net

ORCID : 0000-0002-3230-5971

Marta Malysh

Lviv Polytechnic National University,

Student Institute law, psychology and innovative education

malyshm@i.ua

**VOLUNTEER ACTIVITIES OF RELIGIOUS ORGANIZATIONS:
ADMINISTRATIVE AND LEGAL GUARANTEES**

The article summarizes scientific views on the concept of administrative and legal guarantees of volunteer activity of religious organizations in Ukraine, identifies the problems of formation and implementation of these guarantees. The goal of administrative and legal support of volunteer activity in Ukraine is outlined, which is manifested in: creation of appropriate conditions for the functioning of volunteer activity; development of the appropriate legal framework; control and supervision of compliance by volunteers, volunteer organizations and organizations and institutions that involve volunteers in their activities, legislation and prosecution of the guilty.

It is concluded that the volunteer movement is an important component. civil society and the main driving force of state reform. However, in Ukraine, the legislative framework that regulates volunteer activities is not perfect and needs to be amended to some legislative acts of Ukraine, in particular, regarding issues of national security and defense.

Key words: religious organizations, administrative and legal guarantees, volunteer, volunteer activity, volunteer movement, legal support, Law of Ukraine “On Volunteering”, volunteer rights, duties of a volunteer.